

FATUMER

Octubre 2018 | 3.5 € IVA Inclòs | REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

LA BONA EDUCACIÓ

Un dels aspectes típics del nostre país és el soroll ambiental d'alguns llocs públics, com poden ser els bars i restaurants, on el to de veu elevat impedeix parlar i si es fa ha de ser a crits. També l'oblit de donar les gràcies a qui et serveix o demanar disculpes quan topes amb algú sense voler. Aquestes serien formes d'una bona educació en la relació amb altra gent que no es coneix. Però el problema és més greu quan es manifesta una falta de respecte envers a qui s'hauria

de valorar per l'edat, l'experiència o els coneixements, com són els pares i els professors. Avui en dia molts jòvens qüestionen, contesten i no tenen en consideració l'opinió dels qui es dediquen a la seua educació. Està bé l'esperit crític, però exercit sempre amb respecte i disposat a admetre altres visions de la realitat o diferents criteris de treball. Així és com es forja una personalitat oberta, tolerant i equilibrada, que practica la bona educació amb amics i estranys.

SUMARI

EDITORIAL	1
FEM MEMÒRIA	
L'antic molí de farina del Pinell de Brai i el seu arrendament de 1766	3
Records de xiquets i xiquetes de la Guerra	6
Commemoració del 80è aniversari de la Batalla de l'Ebre	11
LA NOSTRA TERRA	
Renovació del carrer de Tortosa	12
Famílies d'abans: les germanes de la Venta del Riu	13
Viatge a Escòcia	13
FESTES MAJORS	
Pregó de Festes Majors	14
Exposició de quatre generacions de Pinellans	15
Desfilada de carrosses	16
Activitats diverses de Festes	18
NOTÍCIES	
Alumnes de P-3 i de 1r	19
Lleva del Biberó	20
Un any més de sequera	20
La biblioteca del Pinell	21
Campament Escolta al Pinell	21
COL-LABORACIONS	
Sortir d'un fitxer de morosos	21
EL TEMPS	22
PASSATEMPS	23
INFORMACIÓ D'INTERÈS	24
SOLUCIÓ AL QUI ÉS QUI	24
COL-LABORADORS	25
PLANTES DEL TERME	27
INDRETS DEL PINELL	27
CONTRAPORTADA	28

EDITA

ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI

www.fut-es/~acpibro

C/e: acpibro@fut.es

http://www.webfacil.tinet.org/acpibro

facebook // pi del broi

Totes les opinions, suggeriments i articles signat són responsabilitat dels seus autors. Lo Fatumer los publicarà sempre que siguen respectuosos amb les persones i institucions.

CONSELL DE REDACCIÓ

Selvi Alcon, Agustí Colell, Joan Ferré, Magda Ferré, Ramon Hernández, Antònia Serres i Laura Vallespí.

COL-LABORADORS

Àngel Altadill, Eleuteri Martínez, Assumpció Palau.

PORTADA

Fotomontatge i ambient de Festes Majors.

FOTOGRAFIES

Antònia Serres

CONCEPCIÓ GRÀFICA I IMPRESSIÓ

optim.gr - Ascó

TIRADA

300 exemplars

SUSCRIPCIÓ ANUAL (4 números)

12€

DIPÒSIT LEGAL

T-1436-95

ISSN

2013-6552

AMB LA COL-LABORACIÓ DE:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de la Presidència**

**CONSELL COMARCAL
DE LA TERRA ALTA**

**AJUNTAMENT DEL
PINELL DE BRAI**

Diputació Tarragona

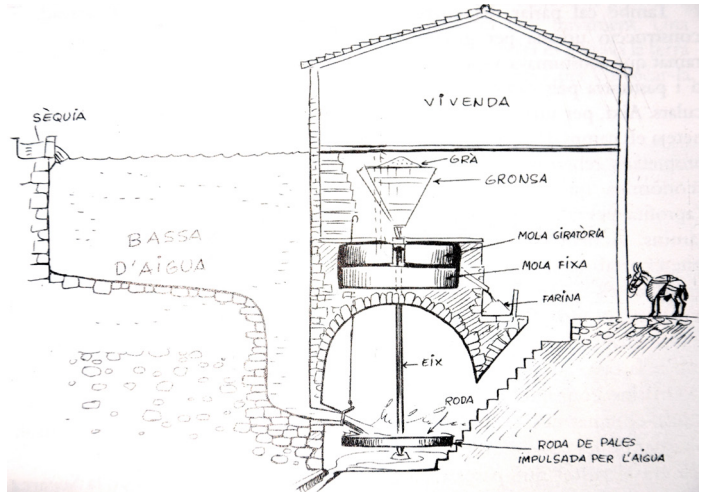
**COMPROMÈS AMB
L'ÈTICA PERIODÍSTICA**
Consell de la Informació
de Catalunya

L'ANTIC MOLÍ DE FARINA DEL PINELL DE BRAI I EL SEU ARRENDAMENT DE 1766

RAMON HERNÁNDEZ MARCH

L'obtenció de farina de diferents cereals com el blat era una necessitat bàsica per l'elaboració del pa, un aliment bàsic e imprescindible per a la gent. Per aquest fet, els nuclis habitats havien de disposar d'un sistema per fer la moltura i transformar els cereals en farina. A l'edat mitjana es solien utilitzar molins hidràulics, que gràcies a l'eficàcia i el seu maneigament va continuar utilitzant-se aquest sistema fins passat el primer quart del segle XX. El primer requisit per posar-los en marxa era poder-se proveir d'aigua, per això, sovint estaven situats a la riba dels rius amb suficient cabal. El funcionament bàsic consistia amb la desviació de l'aigua a partir d'una resclosa, assut o peixera que elevava el seu nivell formant un toll des d'on es conduïa l'aigua per una sèquia fins una basa i cup situat a la vora del molí.

De la basa, l'aigua passava al cup a fi de regular de forma controlada el cabal. I accionar amb la força de l'aigua una part mecànica d'engranatges, formats per una roda de pales amb un eix vertical que estava enganxat a una mola fixa. Al seu damunt hi havia l'altra mola giratòria que quan començava el procés de molta triturava el gra per convertir-lo en farina.

Esquema del molí del Moliner (Carbassers). Dibuix: Francesc Masip.

Van ser els templers els que van autoritzar la construcció dels molins de farina del Canar (Gandesa) i d'Aguiló (Pinell)¹. Així sabem que l'any 1313 es va donar una extensa heretat de terra i un molí a Guillem Aguiló, d'aquí el nom del molí fariner situat a la vora del riu Canaletes, al terme del Pinell. Tota aquesta heretat, incloent el molí va ser comprada

¹ Vid. SERRANO DAURA, Josep: *La delimitació dels territoris de la Batllia de Miravet i de la comanda d'Orta amb el de la ciutat de Tortosa, als segles XII al XIV*, Consell comarcal de la Terra Alta, Gandesa, 1999, p. 58.

Ramon Hernandez. Peixera al riu Canaletes al terme del Pinell

posteriorment per la universitat del Pinell, passava així a ser de titularitat municipal².

En capbreus del poble del segle XVII consta un molí de farina en règim senyorial. Això vol dir que els veïns havien de pagar un cens per utilitzar-lo. L'any 1666 era d'una faneca de blat³. Al segle XVIII, concretament el 1715. El molí apareix en una relació dels bens propis del poble⁴. Tot i mantenir-se com a jurisdicció senyorial pel cens que encara s'havia de pagar, estava cedit a l'Ajuntament. Per això el domini útil, és a dir la gestió corresponia a la casa del comú. Aquest fet suposava als representants municipals, poder-lo arrendar tant a veïns del poble com de fora, marcar el preu de sortida per la subhasta i posar un seguit de condicions als interessats. En definitiva el seu lloguer aportava importants ingressos econòmics a l'ajuntament. Així el 1766 el batlle Pere Montagut, els regidors Jaume Pinyol, Miquel Espinós i Josep Pallarès i el síndic procurador Joan Vallespí van atorgar l'arrendament del molí de farina i el seu hort al veí del Pinell Domènech Espinós. El preu estipulat va ser de 450 lliures de moneda barcelonesa i per un període d'un any. Les condicions que van fixar els representants de l'Ajuntament a la *tabba* de l'arrendament van consistir en què durant el període de lloguer, l'Ajuntament cedia a l'arrendatari el molí amb tot els utensilis i la casa per viure el moliner. En acabar el temps estipulat, tot s'havia de tornar en el mateix estat de conservació. L'Ajuntament costejava el sou del moliner que havia d'estar present durant el procés de molta. Cal tenir amb compte que la seva feina era estacional ja que els pagesos acudien al molí després d'acabada la sega. Per aquest fet segurament s'havien de fer llargues jornades de treball que s'allargaven fins a l'hivern i a la vegada es podia aprofitar millor l'aigua embassada per un augment del cabal del riu. El fet que el molí de farina estès situat a uns 5 kilòmetres de la vila feia necessari poder atendre a la gent adequadament. Per això el moliner tenia l'obligació de posar aigua al foc per la gent que es quedava a moldre. Havia de donar sal i oli per fer sopes, foc per poder-se escalfar i l'estable en condicions per posar els animals de carga de la gent.

Pel que fa a les obligacions de l'arrendatari, aquest havia de netejar durant el mes d'agost la basa i la sèquia i on convingués tocar un escarpell d'aixada o destral a la roca. Pagar les reparacions del molí, del cup, de la basa, la sèquia i la peixera fins a una despesa de 20 sous. A

partir d'aquesta quantitat anava a càrrec de l'Ajuntament. L'arrendatari havia de tenir els estolladors⁵ sempre oberts per poder circular l'aigua lliurement, menys quan s'havia de regar ja que es tenia que desviar l'aigua als horts. En cas d'incompliment estava penat amb 10 sous cada vegada que es produís i el judici amb el senyoriu, l'acusador i l'Ajuntament. A la vegada tenia arrendada tota la terra que anava del riu fins la sèquia i del molí fins el toll dels Estrets. Tenia el dret de l'aigua del riu tots els dijous per poder regar. En cas de necessitat d'aigua, els regidors podien demanar tanda i reservar-la per fer el seu aprofitament. L'arrendatari podia treballar a la vegada els garrofers del camí que estaven davall del molí a l'altra banda del riu. Com a pràctica de bon pagès, tenia que deixar la terra a rostoll, l'havia de rompre, mantornar i sacsejar al seu temps. També cavar les moreres de l'heretat dos vegades al seu temps, al menys a sis pams del voltant de la soca i regar-les sempre que fos necessari i ho manessin els regidors. Aquest fet ens porta a pensar que l'ajuntament tenia una plantació de moreres per alimentar els cucs amb les seves fulles i produir seda que amb la seva venda suposaven ingressos econòmics.

L'arrendatari havia de deixar la terra a guaret i no podia sembrar fesols ni panís. En cas de deixar l'arrendament abans d'acabar l'any del compliment de contracte no podia perjudicar al següent arrendatari. Per aquest motiu, s'havia de deixar cent passes en quadre per deixar aquest tros de terra a rostoll i no podia privar el reg quan tingués necessitat. Els tràmits burocràtics com el pagament del notari per fer l'escriptura i el corredor anaven a càrrec seu. Havia de donar fiances a benefici de l'ajuntament, en cas de no fer-ho assumia les pèrdues ocasionades. En cas de problemes o conflictes amb la senyoria, l'acusador o l'Ajuntament, havia d'assumir les despeses. L'Ajuntament es reservava dos canyars de l'heretat, a la vegada una figuera de davant del molí i dos més de la vora de la bassa pels veïns per quan anessin a moldre. Es reservava el torn pels veïns per moldre el mes de juliol, agost i setembre i havien de pagar a l'arrendatari per poder moldre, un quartà de blat per cada carga i un mesuret per quarterola de panís.

Amb les desamortitzacions i la venda del bens propis municipals, l'heretat anomenada l'horta, situada al costat del riu Canaletes es va dividir el 1855 en tres parts. Una d'aquestes porcions consistia en el molí de farina i l'hort que va ser comprada per Francesc de Paula Puig de Madrid qui ho va cedir a Marià Subirats, veí de Móra

2 ACA. *Real Audiencia*, plets civils, registre 13.658, fols. 323r, 323v.

3 AHN. OM, llibre. 1849, fol. 4r.

4 BNC. *Fons Baró de Castellet*, caixa 3, núm. 168.

5 Els estolladors eren les comportes que permetien tallar, regular o distribuir l'aigua des de la sèquia a l'horta.

d'Ebre pel preu de 138.000 rals ⁶. Aquesta part es va vendre de nou el 1907⁷ a Joan Delsorts de Tortosa que encara la mantenia el 1935. Molts molins fariners com suposadament el del Pinell van deixar de funcionar durant la guerra civil de 1936-1939. Amb les col·lectivitzacions es va prohibir moldre i tenir farina que només es podia aconseguir d'estraperlo gràcies al funcionament d'alguns molins. La finca amb el molí, que ja no funcionava com a tal i l'hort va ser comprada després pel veí del poble Llorenç Turc de Ca Pataca. Els seus descendents la van vendre fa pocs anys a un foraster qui va construir una casa i per això no queden restes del molí. Del que sí que en queden en part és de la sèquia i algun estollador. A nivell constructiu, les sèquies solien ser més o menys llargues en funció del desnivell, si el terrenys era molt pla, una sèquia curta feia que la construcció del molí estès a la vora del llit del riu amb l'inconvenient de poder-se inundar amb facilitat en cas de riuades. La construcció d'una sèquia més llarga

permetia agafar l'aigua riu amunt i construir el molí en una zona protegida de les inundacions com sembla que va ser el cas del molí del Pinell.

L'any 2016 a proposta del veí David Recha, es va fer una crida voluntària per netejar i sanejar part de la sèquia que s'ha conservat fins a dia d'avui. L'objectiu era tornar a captar aigua des de la peixera i transportar-la per la sèquia fins una zona d'horts. Tot i no acabar la feina projectada, gràcies a aquesta iniciativa i qui sap si d'altres que es podrien portar a terme en un futur podrien servir per posar en valor el que queda de l'antic sistema d'aprofitament de les aigües del riu Canaletes. I que en altres temps va ser molt important pel funcionament del molí fariner i els horts del voltant. Per altra banda, posar en memòria les dificultats que van tenir els nostres avantpassats per transformar alguns productes del camp en aliment per poder sobreviure i com van haver de fer servir l'enginy per superar-les. Un treball que queda reflectit especialment al tram de la sèquia excavada a la roca que va des de la peixera fins al toll dels Estrets i que mereix que formi part del patrimoni local.

6 AHT. Fons Notarial de Tarragona, manual. 955, esc. 1.680-1.682.

7 Boletín oficial de la provincia de Tarragona, 166, 23 Mayo 1907, p. 13.

Ramon Hernandez. Part del tram de sèquia entre la peixera i el toll dels Estrets.

RECORDS DE XIQUETS I XIQUETES DE LA GUERRA

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

El 1, 2 i 22 de setembre vam efectuar al Pinell una representació teatral en commemoració del 80è aniversari de la Batalla de l'Ebre, basada en el llibre *Xiquets i xiquetes de la Guerra*, publicat l'any 2014. Allí vint-i-set veïns del Pinell van expressar els records de les seues vivències dels anys de la Guerra. Tots es van convertir en refugiats, fugint de la Guerra i no sabent on anaven, ni per a quant de temps, ni quin seria el seu futur o el dels seus familiars empresonats o a la guerra. Es tractava de sobreviure. A la representació i en aquest escrit es mostra una part dels seus records com homenatge a ells i a tots els qui van patir la Guerra.

Arribada dels nacionals al Pinell. Comença l'exili.

La tarda del 2 d'abril de 1938, els afiliats a la UGT estaven reunits al Pinell. L'exèrcit nacional s'anava acostant a Catalunya després de la derrota dels republicans a la batalla de Terol. La **Carmeta Buenaventura Bayot** (22-07-1922) recorda aquella nit:

“Julià va tirar unes pedretes a la finestra i em va dir: “Dis a ta iaia que baixen los feixistes i ham d'anar a crubar l'Ebro”. Un ratet més tard va arribar mon pare. La iaia mos va dir: “Jo no em menejo del poble, que sóc massa vella i tu has d'anar en ton pare”. Vam posar en un sac tres o quatre mudades de cadascú, dos mantes i mitja coixinera d'arròs”.

En tres carros, a la matinada, sortien del poble les famílies de l'Havanero, de Julià, de Peig, alguns hòmens sols, la Carmeta i son pare. Abans d'arribar a Tivissa, mentre descansaven, van sentir l'explosió de l'enderrocament del pont de Móra, dinamitat per l'exèrcit republicà a fi de retardar l'avanç dels nacionals. L'endemà van continuar fins a Reus, on van haver de dormir davall d'un garrofer i el tercer dia van arribar al Vendrell. Allí es van dirigir al local de la UGT i, com a refugiats, foren allotjats al segon pis de la seu del sindicat. Els hòmens anaven a treballar en la construcció d'un camp d'aviació a Santa Oliva. Així tenien dret a una cartilla de racionament. La Carmeta i la Pilara es van buscar feina a un hort, els propietaris del qual tenien el fill i els gendres a la guerra.

El 3 d'abril de 1938, la **Rosa Montaña Serres** (04-03-1927) recorda com les famílies dels germans de Xarels: Gregori, Constància i Solestiano, acompanyats de l'Antònia del Garxo amb les dues filles tenien el carro carregat quan van assabentar-se que el pont de Móra havia estat volat. Llavors van deixar el carro i van anar a passar el riu per Benifallet, amb quatre farcells de roba. En total eren 19 persones.

“Caminant vam arribar a Tarragona i a la plaça de la Font mos vam aturar. Una dona mos va donar roba per la Montserrat, ma germana petita, que només tenia dos mesos. Vam pujar a un tren de refugiats que mos va portar a Campdevàrol”.

Aviat van retrocedir i van fer cap a l'Arboç. Els hòmens es van posar a treballar per a la col·lectivitat que els havia proporcionat una casa, però l'alimentació era insuficient.

“Jo anava cada dia a buscar ranxo dels soldats, a les cuines que hi havia a la vora de la Giralda. Un soldat del Pinell, Llorençet, que estava allí, me feia un senyal perquè hi anés, així m'estalviava fer

la coa o queda'm sense menjar. Allí vam estar nou mesos, hasta la retirada, que vam emprendre en un carro.

Mentrestant i davant la incertesa del que podia passar, la majoria de la gent que s'havia quedat al Pinell va marxar cap a les casetes de camp. Als Quatre Bancals de Sarraco, hi havia anat a parar la família de la **Teresa Montaña March** (22-11-1926).

“L'arribada dels nacionals ere imminent. Los companys de la UGT havien aconsellat a mon pare, que marxés en ells cap a l'interior de Catalunya, però ell los va contestar que no havia fet res i que no tenie por de ningú”.

El repic de les campanes significava que els nacionals ja havien arribat i aleshores la família decidí tornar al poble. Les noves autoritats van començar a denunciar i detenir els veïns que eren de la UGT, de la CNT o dels partits d'esquerres. El 18 de maig Baltasar fou detingut juntament amb altres vint-i-un pinellans i van ser traslladats primer a Vilalba i tres dies després a Gandesa.

“Allí van anar a parar a la fàbrica de sulfur, que era una de les dos presons. Es va trobar en son germà Manuel, amb qui no es parlave, però este li va dir “mano, a mi em porte el dinar una dona de Gandesa, si vols també te'l portarà a tu. D'esta manera es va restablir l'amistat”.

La Teresa i sa mare es dirigiren a Gandesa. Recorda com cada dia ella i la seua cosina, l'Antònia, entraven a la presó a portar-los el menjar i a veure els seus pares. El 7 de juliol un consell de guerra va dictar sentència i Baltasar fou condemnat a dotze anys i un dia per auxili a la rebel·lió. Va passar per les presons de Saragossa, Astorga i Oviedo abans d'obtenir la presó atenuada al seu domicili, l'octubre de 1940.

Comença la Batalla de l'Ebre

El 3 d'abril de 1938, data de l'ocupació del Pinell per part de l'exèrcit nacional, els republicans es van retirar a la banda esquerra de l'Ebre. Des del vessant de Cardó tiraven projectils a la carretera de Gandesa-Tortosa, a un quilòmetre del Pinell, però alguns projectils van començar a caure al poble. La metralla d'un d'ells va matar el dia 29 de juny la Maria Serrà Turch, de 42 anys. Tot i que la majoria dels projectils no explotaven, només feien un forat a la teulada, la gent va agafar por i van començar a fugir cap a les casetes de camp. A una d'elles, el mas d'Espinós, d'Aigües Vives, hi vivia la família d'Agustí d'Embut. Sa filla, la **Bàrbara Serrà Vallés** (10-02-1929), explica:

“La vespra de Sant Jaume, vam veure algunes bengales pel cel i vam pensar que les tiraven a les festes majors de Benissanet, però no ere una festa. Unes hores *después*, un barquer de Miravet va arribar al mas per informar mon pare que els rojos havien passat lo riu i era millor que marxessen los dos. De seguida, mon pare i el barquer es van disposar a travessar la serra de Cavalls en direcció a Gandesa. A continuació, los vam seguir mon iaio, la Rosa i jo. Ma mare, ma iaia i l'Antònia del Coixo en los dos xiquets van ser les últimes de marxar, però quan eren a la font de la Gota van trobar un home del poble que els va dir que no calie que marxessen, que només havien passat lo riu quatre escamots, que

en uns dies tot tornarie a ser com abans. Confiades, van tornar al mas i, quan van arribar allí, van trobar desenes de soldats republicans assedegats que bevien aigua de la cisterna”.

Havia començat la batalla de l'Ebre. Mentrestant, la Rosa, la Bàrbara i son iaio van arribar a Gandesa, i d'allí, els nacionals els van fer anar cap a Batea i van continuar fins a Maella, on es van trobar amb son pare a la plaça de la vila.

“I ta mare? Va ser el primer que mos va preguntar”. Només li vam poder explicar lo que havíem fet naltros, no sabíem què havie passat amb ma mare i ma iaia. Vam pujar dalt d'un carro per continuar el viatge en direcció a Casp, però en això va aparèixer ma tia Genoveva, germana de ma mare, que feie uns mesos que ja vivie refugiada a Maella “Filles, on aneu? No hau de marxar, valtros us hau de quedar en mi”.

Així, van decidir passar aquells mesos a Maella. Compartien una casa ocupada amb dues famílies més del Pinell. Per guanyar algun jornal, es van llogar a plegar les olives seques i rentaven la roba dels soldats.

“No vam aixecar el cap *hasta* al dia que passave per Maella un grup de presoners republicans. Un d'ells ere del Pinell i mos va comunicar que ma mare seguie bé al mas d'Espinós.”

La gent que es va quedar al Pinell

Mentrestant, la mare de la **Bàrbara**, uns xiquets i uns vells van passar tres mesos al mas d'Espinós, al peu de Cavalls. S'alimentaven de la llet d'una cabra i tenien algunes gallines. En un clot, amb herba i buscalls d'olivers, criaven conills. La Manuela, la mare de la Bàrbara, no va saber en tot aquest temps on havien anat a parar les filles i l'home.

“De tant en tant, ma mare agafave la mula i se n'anave a la casa del poble a buscar guixes, arròs i cigrons que tenie amagats. Un dia, de tornada cap al mas, se va aturar un ratet al carrer de la Posada a visitar una tia gran que no havie abandonat lo poble. Abans de marxar li va demanar d'enfilat unes agulles de cosir, perquè ella no hi veie. De camí, quan encara no havie arribat a les Rotes, va sentir uns avions i es va amagar davall d'uns olivers. Lo soroll i la polseguera de les explosions li van indicar que les bombes havien caigut a la vora. Van enfonsar part de les cases del carrer de la Posada, just per on ella acabave de passar. Dotze persones van morir, entre elles la tia Antònia de la Nensa, per a qui havie enfilat aquelles agulles.

Els refugiats al Baix Aragó

A Maella, la **Bàrbara** explica:

“A la glorieta de Maella cada dia posaven lo *parte* oficial de la situació del front. Lo dia que vam llegir que el Pinell tornave a ser ocupat pels nacionals, aquella mateixa nit, mon pare va marxar cap al poble. Va fer cap a Corbera i es va disposar a crear la serra de Cavalls. Aquells vessants eren un roellar de boines de requetès morts. Dos dies después, mon pare i ma mare pujaven a Maella a buscar-mos. Diràs que veig lo cantonet que mos vam trobar en ma mare. Van ser tres mesos, però em van semblar ser tres anys”.

Remigio Borràs Amposta (21-8- 1925) explica que a Maella ja hi havia refugiats de la Terra Alta i gent del Pinell. Compartien les privacions, havien de fer torns per menjar, però estaven junts i s'ajudaven.

“Més avant mos vam instal·lar al costat de la casa on vivie una

REPRESENTACIÓ TEATRAL

RECORDS DE XIQUETS I XIQUETES DE LA GUERRA

EPISODIS DE LA REPRESENTACIÓ

1r: Arribada dels Nacionals al Pinell
Refugiats cap a l'interior de Catalunya
Carmeta del Bou, Agustí de l'Havanero, Juana del Massanec,
Rosa de Gargori.

2n: El Pinell ocupat pels nacionals
Remigio del Tocaio, Piedad de Peret de Toni, Llorença de la
Pelegrina, Teresa del Marrojar.

3r: Comença la Batalla de l'Ebre
Bernabé de la Rosario, Bàrbara d'Embut.

4t: Refugiats al Baix Aragó
Remigio del Tocaio, Piedad de Peret de Toni, Julian de la
Borrulla, Llorença, Cisco de Senéssio, Teresa del
Marrojar

5è: El Pinell bombardejat pels nacionals
Bàrbara d'Embut

6è: La retirada. Refugiats a França
Carmeta del Bou, Josep de Pitxell, Rosa de Gargori, Agustí de
l'Havanero

7è: El retorn al Pinell dels refugiats al Baix Aragó
Bàrbara, Bernabé, Piedad, Julian, Llorença, Teresa, Senéssio.

8è: Tornada dels refugiats de l'interior de Catalunya
Carmeta, Juana, Agustí, Rosa, Julian, Juana, Senéssio, Pitxell

Programa de la representació teatral.

germana de ma mare. Minjàvem junts i dormíem a una pallissa de davant. Mos tapaven en unes borrasses de cànem i palla damunt. Va començar el fred i no teníem roba d'hivern. Ma mare va aconseguir uns pantalons d'home que va arreglar com va poguer per a mi, però com només teníem estos pantalons llargs, los havia de compartir en Batiste de Cigaleta. Quan jo sortia al carrer, Batiste s'havie de quedar esperant a la pallissa”.

El pare de **Francisco Amposta Martí** (14-09-1928) va abandonar el poble a l'abril i es refugià al Vendrell. La resta de la família va passar l'estiu a Calaceit, plegant olives a tant el doble. Cisco recorda que durant aquest període va anar amb sa iaia a visitar els familiars deportats a Tudela. Abans, però, es van parar a Saragossa per veure l'oncle Manuel, que estava a la presó de Torrero.

“Vam passar set portes i al final no mos van dixer veure a mon oncle. A Tudela mos hi vam estar tres mesos. Tots los del Pinell vivíem a la mateixa casa i anaven a minjar a l'Auxilio Social, menos ma iaia i jo. Allí vaig poguer anar a l'escola, però no ensenyaven gaire. Una cosa que em va cridar l'atenció és que quan passaves per davant d'una iglésia t'havies de senyar”.

Mentrestant, el 26 de juliol, son pare havia anat al Pinell a buscar la família, però ja no la va trobar i va tornar al Vendrell. Al novembre, quan es va acabar la batalla de l'Ebre, els republicans van continuar la retirada en direcció a França. Pere Joan, pare de Cisco fou detingut a Rupit i enviat a un camp de classificació a Vic. El van enviar cap a casa, amb l'obligació de presentar-se a l'Ajuntament. Fou detingut de nou i empresonat a Tortosa a primers de març de 1939.

“Cada quinze dies, ma mare i altres dones anaven a veure els hòmens tancats a la presó de Tortosa i portar-los minjar. Abans havien de demanar un salconduit a l’Ajuntament. Marxaven en lo matxo carregat en los cistellets a passar la barca per Benifallet i pel coll de Som seguien la carretera hasta Bitem, on teníem uns coneguts i dormien allí. En un demà al matí arribaven a Tortosa i després de la visita tornaven a fer el mateix camí de retorn”.

Julian Alcon Ferré (24-01-1930) explica que va passar uns set mesos entre Maella i Calaceit. Els xiquets només van poder anar a l’escola unes tres setmanes ja que en començar la batalla de l’Ebre, les escoles es van convertir en hospitals per als nombrosos ferits que portaven dels camps de batalla de la Terra Alta

“Quan se va acabar la batalla de l’Ebro, mons iaies van baixar al Pinell per veure en quina situació havie quedat lo poble. Van trobar la casa buida i el poble en runes. Aquella nit los van acollir a dormir los de ca Manuelet. En un demà, se disposaven a tornar a Maella, però l’alcalde va requerir mon iaio perquè fes unes “peonades”, que consistien en arroplegar teules dels refugis que havien construït los soldats per diversos llocs del terme, per reconstruir la teulada del Centro”.

Julian recorda diversos fets d’aquells anys de fam, de patir un racionament que no arribava a cobrir l’alimentació bàsica.

“Un dia vaig acompanyar ma padrina Manuela a comprar dos arroves de patates a l’hort d’un conegut de Benifallet. Quan havíem deixat l’hort amb un ruquet, va aparèixer la parella de la Guàrdia Civil i mos va confiscar la càrrega”.

Així actuaven sempre que trobaven algú que havia anat a comprar productes no autoritzats a ser venuts lliurement. El pagesos estaven obligats a declarar i entregar el “cupo forzoso” de les collites d’oli, cereals, patates, llegums, etc., a l’oficina d’*Abastos*, que els ho comprava més barat per comercialitzar-ho després a la resta de la població.

En tornar al poble, Julian va anar poc a l’escola.

“Mentre feien les escoles noves, van habilitar el local de la Societat con a aula dels xiquets, però als 11 anys vaig començar a acompanyar mon iaio defora. I a l’hivern, després de sopar, anava al repàs que feia D. Augusto.

Son pare va passar a França quan la retirada i el van portar al camp de concentració d’Argelers. En sortir del camp es va quedar a França treballant en la construcció d’embassaments a la zona pirenaica i no va tornar al poble de forma definitiva fins a la jubilació, l’any 1969.

Refugiats a França i tornada al Pinell

En acabar-se la batalla de l’Ebre a finals de l’any 1938, a mesura que l’exèrcit nacional anava ocupant Catalunya, els refugiats van anar tornant als seus llocs d’origen, però altres famílies van seguir la retirada cap a França. La **Juana Vidiella Martínez** (23-10-1933) estava amb els pares i les dues germanes refugiats al Vendrell. El pare va ser mobilitzat i va passar a França. Elles, quan van tornar al poble, van trobar la casa ocupada per una altra família que havia perdut la casa o estava en mal estat a causa dels bombardejos. Les tres xiquetes, la mare i la iaia paterna es van acomodar com van poder amb l’altra família de ca Rambla.

“Vam passar molta gana. Un dia vaig acompanyar una xiqueta a comprar llet a la carnisseria de la tia Manuela de Benjamin i mos va donar una llesqueta de pa en all i oli. Que bona la vaig trobar! Com no teníem pa, en farina de panís fèiem una pasta, que quan tenia la consistència adequada, aplanàvem en unes rodonetes i les coiem a les graelles. Guixes, faves i cigrons ere el que podíem minjar”.

La Juana va començar a anar a l’escola, que encara estava a l’antic Ajuntament del carrer de Miravet.

“Mos portàvem la cadireta de casa i mos assentàvem al voltant d’una taula. A l’hora de llegir mos posàvem en un corro al voltant de la mestra donya Paquita. Només teníem un llibre i quan la mestra die “passa” passàvem lo llibre a la xiqueta del costat perquè llegigués en veu alta”.

L’1 de març de 1944, van inaugurar les noves escoles construïdes per “*Regiones Devastadas*”. Ara la mestra era donya Maria. Quan arribaven al matí, els xiquets i les xiquetes cantaven el “Cara al sol” amb el braç enlaire mentre s’hissava la bandera. Després, les xiquetes es dirigien a una aula i els xiquets a una altra.

El pare que va passar a França quan la retirada, va refer la vida a Limoges i la Juana no el va tornar a veure fins l’any 1978. Va ser al pont de Móra, al costat del Turú. Anava amb el marit i els dos fills. El pare portava un mocador blanc a la mà com a senyal per reconèixer-se. Dos desconeguts, pare i filla es retrobaren, quaranta anys després.

La **Rosa de Gargori** recorda:

“Tot era una caravana de gent i carros camí de França. Dormíem allí on se feia de nit. Los petits al carró i els grans en terra. Passat Granollers vam patir un metrallament dels avions nacionals. Tothom abandonave la carretera i es dispersave pels camps, estirats a terra en lo totxet a la boca. Vam arribar a Portbou, on vam haver d’abandonar el carro i l’animal, ja que a França només mos dixaven entrar caminant. Hi havie tants carros amuntegats que els tiraven al mar”.

A la frontera separaven les dones i criatures dels hòmens. Gregori, Solestiano i Estanislao, marit de la Constància, amb el fill, Ramon, de 17 anys (que va voler anar amb el pare per cuidar-lo, perquè estava malalt) van ingressar al camp de concentració d’Argelers. Abans a l’estació de Perpinyà, mentre les dones esperaven un tren, va passar per la vora una llarga filera d’hòmens custodiats per soldats francesos. Gregori les va veure i va cridar: “Margarita, cuida les xiquetes, que no te les préngon”.

A les dones, juntament amb uns 150 refugiats, els van portar a un poblet prop de Tulle, al departament de la Corrèze, on van ser vacunats i els instal·laren a les naus d’una fàbrica. Un matrimoni anglès n’era l’encarregat. La Rosa assegura que els tractaven molt bé i tres mestres espanyols feien classe als xiquets.

“Al setembre de 1939, quan va començar la Segona Guerra Mundial encara érem allí. Mentrestant, Mon pare i Ramon, que estaven al camp de concentració de Bram, venien la ració de pa que els hi donaven per comprar llet per a l’Estanislao, però la manca de les atencions mèdiques necessàries va acabar per provocar-li la mort als 45 anys”.

En quedar-se sol, son fill Ramon va voler tornar a Espanya i Gregori el

va acompanyar, però a la frontera foren detinguts el 10 de novembre de 1939 i traslladats al camp de concentració de Cervera. Gregori va ser enviat a la presó de Barcelona fins el 1942, que el traslladen a Tarragona. Ramon va passar per les presons de Gandesa i Tarragona fins l'any 1943, i del 44 al 46 el van obligar a fer el servei militar a un batalló de soldats treballadors.

La Rosa de Gargori comenta la tornada al poble de les dones i fills, excepte la família de Solestiano, que es va quedar per sempre a Carcassona.

“Vam arribar al Pinell en les mans a la butxaca i vam trobar la casa ocupada per una altra família del poble que s’havie quedat sense. Mos van fer lloc i mos van acceptar bé a les quatre. Aquella tarda ma mare va haver d’anar a collir fenàs per dormir a sobre. No teníem res. Ma mare i jo anàvem a buscar draps (roba dels soldats que hi havia abandonada pels camps) i la baratàvem per taronges o pataques a Salvador del Vaquer, que feie de carreter”.

Amb aquesta situació la Margarita, amb les tres filles, es van traslladar a Ardenya, on vivia un germà de Gregori, a plegar avellanès. S’hi van estar uns cinc mesos. La Rosa, que tenia tretze anys, la van posar de mossa a una casa, al poble del costat, la Riera de Gaià.

“Cada dimecres anava a Tarragona a veure a mon pare, que estave al presó de Pilats. L’ama de la casa on treballava em preparave una olla d’arròs, també li portava un pa, alguna fruita, lo que podia. Mos veiem arreglats i separats a una distància”.

Agustí Serres Serrà (23-03-1923) explica la seua història com a refugiat al Vendrell, la retirada dels republicans i com van arribar fins a Llança. Allí, sense saber què fer, finalment van decidir tornar al poble. Pel camí van trobar els ponts de les províncies de Girona i Barcelona destruïts. Per passar, havien de descarregar el carro i travessar el riu o barranc com podien i tornar-lo a carregar.

L’Agustí va ser el primer que va arribar al poble, en una bicicleta abandonada que havia recollit pel camí. Va trobar casa seua ocupada per una altra família, així que es van haver d’instal·lar a ca Pifanyo fins que la casa fou desocupada. Al poble, però, patien el rebuig i les amenaces dels vencedors. A la seua germana, juntament amb altres tres noies, els van tallar els cabells al zero. No podien fer res més que callar i aguantar.

“Vam passar la troca, ara això és com explicar un *cuento*, però d’explicar a passar, és com de la nit al dia. A mon pare (que havia estat tresorer de la junta de la Societat Obrera de Socors Mutus) lo van tancar a la presó que hi havia als baixos de l’Ajuntament del carrer de Miravet. Tenie bastant mal al peu i això el va lliurar que no el traslladessen a la presó de Gandesa i del judici militar posterior”.

Al poble tot estava prohibit, fins i tot un costum d’aquells anys que consistia a anar a cantar davant de les cases de les noies joves. Comenta l’Agustí que un diumenge que uns nois van anar a parar rateres van arribar tard a la plaça, on estaven convocats pels caps de la Falange per fer instrucció militar. Els van rebre amb una bona bufetada a cadascun d’ells.

“Per Pasqua de l’any 39 vam pujar quatre amics a la serra de Pàndols. Los morts se tocaven de cap i peus. Tot estava ple de metralladores, caixes de bombes, morters... Naltros jugaven a llançar bombes de Lafitte cap baix a les Portelles i una bomba mos va explotar al llançar-la i mos va fer petites ferides. Més tard van vindre els batallons de soldats de recuperació a retirar el material i a enterrar els morts”.

Josep Vidiella Martí (20-09-1928) de Pitxell tenia deu anys quan a finals de març de 1938 fugia del poble amb els seus pares, familiars i altres amics. Amb el carro van arribar a Olot on es van estar uns nou mesos, repartits per diferents pisos.

Alguns dels protagonistes del llibre *Xiquets i xiquetes de la Guerra el dia de la presentació*, el 12 d’agost de 2014.

“Allí, mon pare va ser mobilitzat i destinat a fortificacions. Ja no el vam tornar a veure més lliure. Los dies que ma mare anava a treballar a un hort, mos prenia a mon germà i a mi i dinàvem allí fesols en cansalada. Que bo ho trobàvem! Quan los nacionals van arribar a Barcelona a finals de gener de 1939, Pepito del Fangar, l'home de la Manuela de Batiston, que portava un camió, mos va prendre per passar la frontera, però abans d'arribar a la Jonquera, mos van desviar i vam fer cap Agullana, on vam dormir a una pallissa. Vam passar la frontera caminant, en los xiquets més petits al braç. Vam passar la nit a una masia dels Pirineus francesos, on van matar un corder per menjar tots. En un demà vam continuar baixant en direcció a una carretera. Recordo molt bé com los xiquets vam començar a córrer quan vam veure un cotxe “Estombel”, en lo portaequipatges ple de barres de pa blanc”.

Feia temps que no tastaven el pa. Això els va fer pensar que arribaven a un lloc on per fi en menjarien. El primer poblet que els va rebre ja tenia establert un sistema d'acollida. Allí van passar dos o tres dies, fins que en tren els van portar a Digne, on formaven grups d'unes 60 persones per traslladar-los en autocar a diferents llocs de França. Ells van anar a parar a Saint André-les-Alpes, al departament dels Alps-Alta Provença, prop d'Itàlia.

“Mos van destinar a una masia a uns 2 km del poble. Érem unes 40 persones de Calaceit i Santander. Monsieur Blanch, l'encarregat, mos va comentar que el govern de la República pagava 9 francs per persona i dia pel nostre manteniment. Vam estar molt bé en este lloc. Los homes grans que no havien ingressat a un camp de concentració se van a oferir a fer alguna faena, com tallar la llenya que utilitzàvem a la casa. Les dones anaven a uns camps a segar espígol”.

Uns mesos després els van portar a un balneari a la vora de la frontera espanyola, on dormien en barracons. Després d'enviar multitud de cartes als camps de concentració, van assabentar-se que son pare estava al camp d'Argelers, però no es van arribar a comunicar, ja

que Llorenç Vidiella s'havia apuntat molt aviat per tornar a Espanya. Va fer cas de la propaganda franquista que deia que tots els qui no estiguessin implicats en delictes de sang podien tornar sense por, que no els passaria res. Però no va ser així. En arribar a Espanya el van portar detingut a Bilbao i després al camp de concentració de Camposanto, a Galícia, d'on el van enviar a la presó de Tarragona per passar a disposició del Jutjat Militar de Gandesa. La família també va tornar a Catalunya quan se'n va assabentar. Es van instal·lar primer a Benifallet, a la casa dels iaïos.

“Jo encara vaig anar uns mesos a l'escola, abans de complir 12 anys. Després vaig començar a treballar de pastor. Portava un ramat de 40 ovelles, dos cabres i el mardà”.

Va passar un any i mig fins que van pujar al Pinell, ja que casa seua estava ocupada per una família. Abans de complir 13 anys, Josep va començar a treballar a la mina del Caque, on també treballava sa mare. Ajudava a carregar els camions de terra. Aviat es va incorporar a treballar a estall. Mentrestant el pare va passar per la presó de Lleida i la de Tarragona. El consell de Guerra a porta tancada es va celebrar el 15 de novembre de 1941 i fou condemnat a mort per una falsa denúncia.

“Quan podíem l'anàvem a veure a la presó, un ratet, sempre a través d'una reixa. Dormíem a casa d'una dona de ca Queixal que vivie a Tarragona. Després de l'última visita, aquella mateixa nit, mentre naltros dormíem, lo van afusellar. Era el 24 de febrer de 1942. Mo'n vam enterar quan vam arribar al poble. Uns dies després mos van entregar la carta que va dictar abans de morir”.

Part del poble en runes, algunes famílies sense casa, amb els hòmens a la presó, amb la por al cos per les denúncies, així començava la llarga i dolorosa postguerra, de misèria, de mancances de tot tipus, les físiques i les morals. Aquesta era la pau franquista. Així aprenien a viure, a superar totes les dificultats aquells jóvens que els va tocar viure la Guerra.

Els intèrprets de la representació realitzada els dies 1, 2 i 22 de setembre.

COMMEMORACIÓ DEL 80È ANIVERSARI DE LA BATALLA DE L'EBRE

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

El dia 1 de setembre es va descobrir una placa en memòria de la població civil víctima dels bombardeigs efectuats el dia 28 de juliol, només tres dies després de començar la Batalla de l'Ebre. Foren tres avions alemanys¹ que van convertir en runes les cases situades entre el carrer de la Posada i el de les Mores i van causar la mort d'aquests veïns que no havien abandonat el poble, fugint de la Guerra.

- Antònia Ferré Arnal, de la Nensa, de 45 anys. C/ de la Posada 29.
- Maria Olesa Arnal, de Josepet, de 78 anys. C/ de la Posada 25.
- Mª Teresa Pallarés Olesa, de Josepet, 56 anys.“
- Batista Pallarés Lanort, de Rata, de 66 anys. C/ de la Posada 23.
- Antònia Fucho Chert, de 69 anys (dona de l'anterior).
- Mariano Serres Lanort , (Marianet) de 79 anys. C/ de La Posada 19.
- Mariana Vallés Cervelló, de 78 anys (dona de Marianet).
- Maria Vallés Cervelló, de 80 any (germana de Mariana).
- Miquela Vallés Cervelló, de 70 anys (germana de Mariana).
- Domingo Montagut Bargalló, de Borretes, de 85 anys. C/ de la Posada 19.
- Llorenç Serres, del Monjo, C/ de la Posada.
- Maria de la Serra d'Almos, C/ de la Posada (casada amb Josep M^a de les Sardines).

També van morir a causa de les ferides produïdes per projectils disparats pels republicans des del terme de Benifallet:

- M. Joan Amposta Serres, d'Espinós, de 74 anys, ferit al camí de les Rote, mort a l'hospital a Tarragona.
- Cinta Espinós Espinós, de 71 anys, dona de l'anterior, també ferida al camí de les Rotes, morta a Cardó.
- Maria Serrà Turch, de la Patata, de 42 anys , C/ del Bou.
- Miquel Turch Amposta, de Patata, de 39 anys. Pl. de la Vila.
- Joan Ferré Ferré, del Soguer, de 46 anys. Ferit a Gandesa a l'inici de la Batalla de l'Ebre, mort a l'hospital a Saragossa.

¹ Arnabat, Ramon i Iñiguez, David. Atac i Defensa de la Rereguarda. Els bombardeigs franquistes a les comarques de Tarragona i Terres de l'Ebre. Cossetànis Edicions. Valls, 2013. Pg. 720.

Acte del dia 1 de setembre, en memòria de la població civil morta a causa dels bombardeigs.

RENOVACIÓ DEL CARRER DE TORTOSA

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

A les imatges podem veure l'evolució del carrer de Tortosa des dels anys setanta fins a avui. La primera fotografia la va fer el llavors alcalde del poble, el mestre Joan Comós, abans d'iniciar les obres de conducció d'aigua, clavegueram i pavimentació dels carrers. Observem com algunes cases tenien al davant un petit marge per a evitar el pendent del carrer. Flors i herbes convivien per tot arreu. Encara no s'havia iniciat la reforma dels habitatges. Dominaven les finestres i balcons que foren substituïts per les tribunes en les obres posteriors que es van realitzar a les cases. Aquest juliol s'ha acabat la reforma del carrer.

El carrer de Tortosa els anys seixanta. Foto Joan Comós.

El carrer de Tortosa fins a principi de 2018.

El carrer de Tortosa després de les obres realitzades enguany.

FAMÍLIES D'ABANS: LES GERMANES DE LA VENTA DEL RIU

ANTÒNIA SERRES BUENAVENTURA

Fotografia de quatre de les germanes de la Venta del Riu. El seu pare procedia de Benissanet i es va instal·lar com a masover a la Venta del Riu. La més gran, la Mariana Roca Fons apareix a la foto amb el seu marit Benito March Turch, del Marrojar. La germana petita, la Dolores, es va casar l'any 1905 amb Llorenç Feliu Garcia de la Venta, pares de Llorençet.

L'Eusebia se'n va anar a treballar a Martorell, on es va casar. Era la iaia de la Nuri de Martorell, que durant anys, amb la seua família han estiujejat al Pinell. L'Antònia estava casada amb un home de cal Sastre (pares de la Pepeta i de Pepe) i la Carme, que va morir jove, es va casar amb Bautista Amorós Clua, paleta, del carrer del Calvari.

Benito del Marrojar, amb la seua dona Mariana, i les germanes d'ella, Dolores, Eusebia i Antònia.

VIATGE A ESCÒCIA

Un grup d'alumnes d'anglès i acompanyants hem viatjat recentment a Escòcia. Vam visitar Glasgow, el Llac Ness i Edimburg. Tots tres llocs tenen el seu encant i vam poder disfrutar de menjars típics, de begudes típiques...i de paisatges espectaculars. Una cultura de gent oberta, animada i xaladora, amb les seves gaites i les seves faldilles! També vam assistir a un Tour per les entranyes de la ciutat d'Edimburg i al famós Tour de Harry Potter: tots dos genials i molt profitosos. Us animem a visitar Escòcia: ens ha encantat!!!

PREGÓ DE FESTES MAJORS 2018

CARLES CAPSETA MORENO

Deu anys d'escola i deu anys participant de les festes ens afalaga i ens fa sentir alhora orgullosos d'un projecte que abasta cinc pobles tant de la Terra Alta com de la ribera d'Ebre. Gràcies a tota la gent que el va impulsar, als alumnes que participen i han participat, institucions, ajuntaments i pares d'alumnes, hem aconseguit sumar esforços i il·lusions, intercanviar costums, compartir patrimoni cultural i musical i traspasar fronteres, locals, comarcals i darrerament internacionals, el Cap de Dansa va sonar i es va ballar enguany a França.

Alguns filòsofs grecs afirmaven que l'educació musical i l'educació física eren els dos pilars que construïen una societat i que el seu ús influïa en el seu desenvolupament. L'estètica de la música ha buscat exemples al llarg de la història de la humanitat i en podem trobar moltíssims, himnes, cants religiosos, marxes militars, simfonies... inclosos moviments culturals com el de reconstrucció d'Alemanya després de la 2a Guerra Mundial, on compositors com Hindemith o Richard Strauss van crear un sistema d'escoles, cors i orquestres amateurs que van ajudar a retornar el sentiment de nació, també la Revolució cantada a Estònia o la dels Clavells a Portugal testimonien la força social de la música.

A nivell individual nombrosos estudis neurològics, com els que impulsa el Doctor Gardner, demostren la relació entre l'augment

de les capacitats cognitives i la pràctica musical, aquesta és l'única pràctica que connecta les funcions dels dos hemisferis del cervell i activa la capacitat de recepció i retenció, així com la concentració alhora que la capacitat espacial.

Des de l'escola a part de l'intercanvi cultural també hem treballat valors com la tolerància i la solidaritat, hem participat en homenatges i hem gravat un disc per a col·laborar en el manteniment de la Memòria històrica, hem recuperat i gravat jotes tant de la Ribera d'Ebre com de la Terra Alta, però no ens hem aturat en conservar tradicions sino que n'hem importat i hem creat una mulassa amb el seu Txà -Txà, una variació d'una jota.

Ara per finalitzar us volia parlar de la necessitat de continuar treballant junts per la defensa de la nostra cultura i les nostres tradicions. Les darreres reformes educatives han anat reduint progressivament les hores de dedicació a la matèria de música, un mercat musical que ignora els valors socials, la igualtat de gènere, la capacitat de reflexió i la correcció lingüística s'ha imposat amb l'ajuda de mitjans audiovisuals mancats de principis. Urgeix dotar de criteri propi els nostres joves i l'educació musical n'és l'eina perfecta.

Bones festes a tothom.

AMPA DE L'ESCOLA DE MÚSICA DEL PINELL

Bona tarda a tothom, pinellans i forasters!!!

Som els representants de l'AMPA, però ben mirat ens hauríem de dir associació de mares, pares, iaïos, iaïes, tiets i tietes. Per què diem això?

És clar, qui no ha fet viatges a Benissanet, qui no ha preparat una coca, una pizza o una fiambrella per als nostres fills?

Tot va començar quan fa 10 anys un grup de pares vam manifestar una demanda, volíem que els nostres fills poguessen rebre una formació musical sòlida i al poble.

Però no només han après música. S'han enriquit amb un munt d'experiències viscudes arreu de Catalunya, des de les nostres Terres de l'Ebre a Barcelona, passant per Manresa. Un dels valors que ha crescut al ritme de la música és la seua

incondicional solidaritat entre tots ells, sense distingir edat, sexe o capacitats. L'amistat, el respecte i el companyerisme formen part d'ells per sempre.

Per acabar volem agrair la implicació de tots els professors que han passat durant tots estos anys per l'escola i sobretot per haver-los transmès la passió per la música.

També volem donar les gràcies a tot lo poble pel seu suport i agrair als diferents equips de govern del Pinell la implicació en el projecte de l'Escola de Música. I com no!! per haver-nos convidat com a pregoners de les Festes Majors 2018.

Visca la música i bones festes majors a tothom!!

EXPOSICIÓ QUATRE GENERACIONS DE PINELLANS

A la sala del Centre Polivalent es van exposar dues exposicions. Una, en commemoració del 80è aniversari de la Batalla de l'Ebre, feia referència a unes imatges del Pinell després dels bombardeigs del juliol de 1938. Fotografies conegudes, ja que es van exposar per primera vegada a l'agost del 2006.

L'altra exposició ens mostrava trenta-sis fotografies de famílies que tenen la sort de disfrutar de quatre generacions de membres de la mateixa família. Dels reiaios als renéts. Millor dit, de les reiaies, ja que l'envelliment de la dona és aquí ben evident. Podem veure 22 reiaies per només 4 reiaios. Tot hi que en quatre famílies també existia el reiaio.

Una altra observació ens mostra els canvis de la societat actual en l'edat dels pares en tenir el primer fill. La majoria dels reiaios i dels iaies eren pares abans dels 25 anys. Actualment, els homes són pares entre 30 i 37 anys. Quinze dones tenen el primer fill entre 25 i 29 anys i set entre 30 i 36 anys. S'ha de considerar que nou dones estan casades amb homes de fora.

La residència al poble és un altre factor a tenir en compte. Tots els reiaios viuen al Pinell. En el cas dels iaies, quatre viuen fora, però es va ampliant a 14 el nombre de néts que resideixen fora i a 21 els renéts.

Inauguració de la exposició al centre polivalent.

Finalment en qüestió dels noms s'ha perdut la tradició de posar els noms dels parents pròxims, del padrí o d'algú de la família que havia mort prematurament. Els més petits exhibeixen noms forans, originals, d'altres llengües o que no existien abans al poble. És el cas de Aina, Alba, Astrid, Enia, Gina, Jana, Llum, Nerea, Ona, Biel, Kai, Kallan, Kilian, Ian i Liber.

Vull fer menció a la Llorença de la Pelegrina de 96 anys, que apareix a cinc fotografies amb cinc néts i deu renéts, que precisament ens ha deixat fa uns dies.

Senyalar també que la reiaia més gran (la Magdalena de l'Estanc) gaudeix dels ben portats 101 anys i que ben bé podria donar-se una quinta generació, ja que la néta més gran (la Clara) té 26 anys. Però els temps han canviat.

Anys dels Pares	Mares en tenir el 1r fill	
Entre 30 i 37 anys	Entre 25 i 29 anys	entre 30 i 36 anys
13	15	7

Carrosses

F&M 2018

FESTES MAJORS

ALUMNES DE P-3 I DE 1R

Alumnes de P-3, el curs 2018-19.

Alumnes de 1r, el curs 2018-19.

LLEVA DEL BIBERÓ

Els quatre membres de la Lleva del Biberó que ens van acompanyar enguany, 80 anys després de la Batalla de l'Ebre.

UN ANY MÉS DE SEQUERA

L'estat en què es troba el curs del riu Canaletes reflecteix els darrers anys de sequera que pateix la nostra comarca. La pluja anual del Pinell fou de 358 l/m² l'any 2016 i el 2017 encara va ploure menys: 245 l/m². Enguany, la pluja

mensual acumulada durant els sis primers mesos de l'any ha estat de 190.2 l/m². La vegetació natural del terme pateix d'una manera extrema. El romers grogüegen i el timó, l'espígol i la sajolida s'han assecat.

La bassa dels Estrets el dia 19-8-2012.

Visió de la bassa dels Estrets el dia 16-08-2018.

LA BIBLIOTECA DEL PINELL

ALBERT MARTÍNEZ

Aquesta primavera neix un nou equipament per al poble: “La Biblioteca”, situada als baixos de l’ajuntament: l’antic CAP, una vegada transformats pels treballadors de l’entitat, pintats i decorats pels joves voluntaris del poble; teníem moltes estanteries i lleixes buides que es van anar omplint de llibres, tot donacions: novel·les, català, castellà, història, poesia, filosofia, pedagogia, clàssics, sobre tot contes infantils de tots nivells i també moltes pel·lícules, que han estat classificats pel grup de voluntàries i voluntaris que han gaudit de bones estones plegats. Tot i el poc temps que funciona, hem tingut força activitat.

Hem posat en marxa el grup “Amics de lectura”, que ens trobem per comentar els llibres que llegim i ens vam engrescar a fer xerrar els autors portant-los al poble, al nostre abast, tot fent-los preguntes anem coneixent altres matisos del que hem llegit i també de la personalitat de l’autor. Va venir l’escriptor Miquel Esteve, autor de llibre “No deixis mai de mirar al cel”, la trobada va estar molt profitosa i sorprenent. Tots aquells/aquelles que us vulgueu afegir, sereu benvinguts/des.

També va venir el canal 21, que es va interessar per nosaltres, van fer una entrevista i fotos “in situ”, que va sortir molt bé gràcies a la col·laboració desinteressada i espontània dels voluntaris que van assistir.

També vam tenir una trobada amb la presidenta de les Biblioteques de les Terres de l’Ebre, que ens va donar pautes, instruccions precises i concretes pel bon funcionament d’espai i com fer be les coses. Tant de bo tinguéssim alguna ajuda! Va donar importància a tenir recollit i documentat tot el que fa referència a la Terra Alta, l’entorn geogràfic, la guerra civil, autors i, especialment la revista local: “Fatumer”, que aviat tindrem enquadernat, del numero “0” al 88.

Sí, si neix la BIBLIOTECA d’el Pinell de Brai, un espai multi ús, que de moment obre els dimecres de 17h. a 19h. i a part de les xerrades dels llibre, reunions, trobades, s’hi ha fet, aquest estiu l’esplai tot el mes de Juliol, a les seves instal·lacions, refrescant-se a la piscina i amb respecte per la bona companyonia dels llibres.

Els voluntaris i voluntàries han fet aquest espai molt agradable, tot col·locant els llibres i fent per deixar-los en préstec a pesar de la curta durada. Uns quants xiquets i xiquetes també han vingut per demanar, preguntar o ajudar a classificar. Alguns dels més petits hi passen bones estones mirant contes al seu espai de tauletes i cadires petites.

Pot servir per fer-hi treballs, llegir, reunions (previ comanda), tindrem pc’s per a consultar, taules i cadires com cal, gentilesa de l’ajuntament, vaja com una BIBLIOTECA. Segur que la Biblioteca del Pinell de Brai servirà pel foment de la lectura al poble i serà un bon punt de trobada per a petits i grans.

Visca el nou espai: la BIBLIOTECA

El grup de lectura el dia del comentari del llibre “No deixis mai de mirar al cel”, amb el seu autor Miquel Esteve.

CAMPAMENT ESCOLTA AL PINELL

La fundació escolta Josep Carol va organitzar per segon any al Pinell un campament arqueològic entre jòvens de 14 a 17 anys, procedents de diversos llocs de Catalunya i acompanyats de tres monitores i una arqueòloga.

Del dia 15 al 29 de juliol han excavat 45 metres de trinxera, distribuïts en trams de 5 m. de ziga-zaga. situada a 202 metres d’alçada, al mig del turó situat entre les Vinyetes, lo Piró i l’Aiguera. S’hi ha trobat ampolletes mono dosi de medicaments, la part metàl·lica d’un bisturí i algunes llaunes d’aliments.

Amb la col·laboració del Comebe i de l’Ajuntament del Pinell també ha realitzat diverses activitats com la visita al Sindicat, a l’exposició de Les Veus del Front, Xerrada sobre el Pinell després de la Batalla de l’Ebre, assistència a l’acte de la Lleua del Biberó a la serra de Pàndols i una excursió al monòlit de la Vall Closa.

SORTIR D'UN FITXER DE MOROSOS

JOSEP RAMON CLUA

Figurar en un fitxer de morositat o solvència patrimonial és per a les empreses una prova de què no s'és financerament una persona fiable. Els bancs, les operadores de telefonia, les empreses de llum i aigua, abans de vendre un producte o contractar un servei, comproven que el nou client no està inclòs en un fitxer; en cas contrari li denegaran la sol·licitud. Fins i tot les administracions públiques (Hisenda, Seguretat Social) ho tenen en compte a l'hora de resoldre sol·licituds.

Quan una persona està inscrita en un fitxer, les seves dades apareixeran també en algun més dels molts que hi ha en circulació (Asnef, Badexcug, Equifax...). Dintre dels 30 dies següents a la inscripció estan obligats a informar-nos, per escrit, que hi estem inclosos i quins són els nostres drets de protecció de dades.

Els tres requisits per allistar una persona en una d'aquestes bases de dades són: 1) que existeixi un deute cert, vençut i exigible i impagat; 2) que no hagin transcorregut 6 anys des de la data en què s'hagués hagut de realitzar el pagament i 3) que el deutor hagi rebut un requeriment previ de pagament.

No hi ha un import mínim del deute ni és necessari que el deute estigui justificat.

S'ha de tenir en compte que es fan moltes inclusions per error

sense que hi hagi un deute pel mig o sense complir els requisits abans mencionats. També són freqüents els casos d'usurpació de la personalitat i de contractacions fraudulentament per les quals ens hi inclouen.

Com sortir-se'n: 1) Pagar el deute si aquest és cer, vençut i exigible. A continuació sol·licitarem la baixa al titular del fitxer, adjuntant còpia del DNI i justificant del pagament 2) Es pot reclamar, si no s'està conforme amb el deute. L'Agència Espanyola de Protecció de Dades considera que impugnar un deute davant d'un òrgan arbitral, judicial o administratiu per a determinar si tal deute existeix, impedeix que pugui parlar-se de deute. Així quan es reclama es pot denunciar davant l'AEPD que la inclusió en el fitxer és improcedent. 3) Si es tractés d'una inclusió per error, és a dir no hi hagués deute o no es complissin els requisits per a la inscripció al fitxer s'ha de sol·licitar la baixa al titular del fitxer. 4) Resposta en 10 dies del titular del fitxer. Si no ho fa s'ha de denunciar davant l'AEPD. S'obrirà un expedient que pot acabar amb sancions per a l'empresa creditora i per a la gestora del fitxer. 5) Es pot reclamar judicialment i mitjançant un arbitratge una indemnització pels danys causats per una incorrecta inclusió.

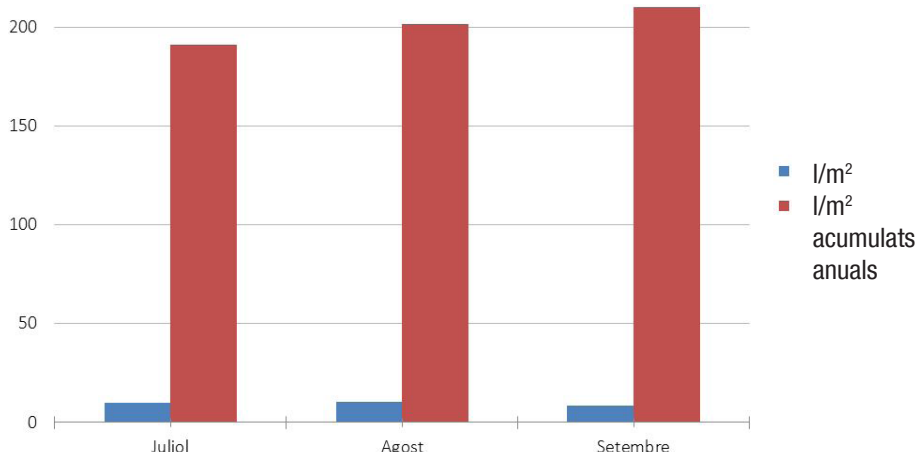
Per evitar la indefensió, el mínim exigible seria tenir accés gratuït a un punt d'informació unificat i tutelat per l'AEPD on es recollís en quins fitxers de morosos apareixem i la causa de la inscripció.

EL TEMPS

REGISTRE DE TEMPERATURES I PLUVIOMETRIA DELS MESOS JULIOL, AGOST I SETEMBRE DE 2018

SIMÓ FERRÉ SERRES

En la taula següent s'expressen les temperatures màximes, mínimes i mitjanes. En el gràfic de barres les precipitacions dels mateixos mesos.

	Juliol		Agost		Setembre	
dia	31	23	5	18	23	28
màxima / mínima abs.	35,6	17,8	37,6	17,8	34,6	13,6
temperatura mitjana	26,2		26,4		23,5	

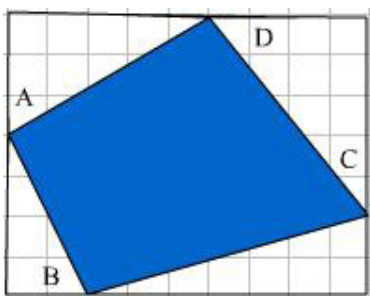
AGUSTÍ COLELL MARTÍNEZ

Llegiu-me. Molt sovint entenem els passatempes com un test d'intel·ligència: Resoldre les qüestions en el mínim temps possible. Hem d'entendre els passatempes com un test de perseverança: Capacitat de treball sense tenir en compte el temps dedicat. Com molts dels lectors sabreu, la meua vida laboral he estat dedicada a l'ensenyament. En l'exercici de

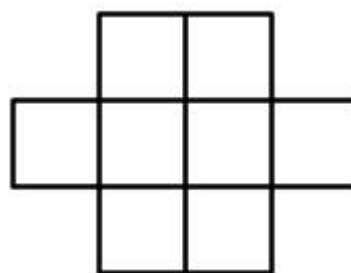
la professió he vist multitud d'alumnes amb prou capacitat intel·lectual que han fracassat per falta de perseverança. Si en algun supermercat us trobeu que venen intel·ligència i perseverança i us heu de decidir entre una o l'altra, compreu perseverança, la intel·ligència sola serveix de poc.

1 Quatre motocultors llauen 4 hectàrees en 4 hores. Quantes hores tardaran en llaurar 2 hectàrees 8 motocultors?

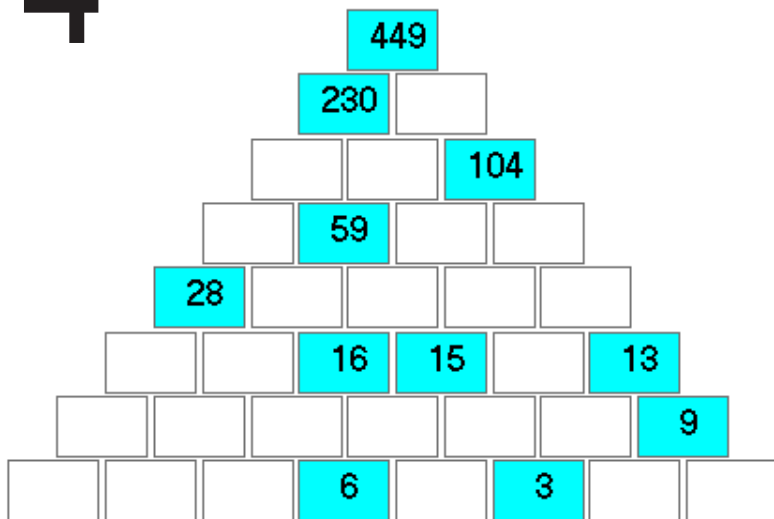
2 Calcula l'àrea del quadrilàter ombrejat sabent que la unitat de quadrícula és d'1 cm². (Recorda que l'àrea del triangle és base per altura entre dos)

3 Posa les xifres des d'1 fins a 8 en la quadrícula adjunta de manera que dos xifres consecutives no es toquin en horitzontal ni en vertical ni en diagonal. Hi ha més d'una solució, però totes elles simètriques. Indicació: Si passats 10 minuts no te'n surts posa a les caselles centrals el número de pàgina del Fatumer 87 en què es publica l'entrevista a Leandro.

4 Intenta resoldre el sudoku i el triangle numèric següents:

			9		7			
	9	7						8
		8	2		6	7		
9					4			
		2	5	1				4
6								
	2		7	4				3
	4							8
		9	8		5			6

Solucions als passatempes de la revista anterior (núm. 88)

1 També 3 hores. Si hi ha tres motocultors i 3 hectàrees podem suposar que cada motocultor es posa a llaurar un bancal d'una àrea, i tarda 3 hores. Si afegim altres 6 motocultors i altres 6 hectàrees la proporció àrees/motocultors continua sent la mateixa.

2 La suma mínima és 3.420. Una parella possible de números està formada pel 1.054 i el 2.376. Hi ha altres parelles com 1.354 i 1.076.

3 Tenim $8 \# 3 = 511$. El resultat surt de fer la resta i la suma dels dos números i posar-los l'un a continuació de l'altre.

TELÈFONS D'INTERÈS

Ajuntament del Pinell	977 426 231	Punt d'informació juvenil	977 420 614
Consultori mèdic del Pinell	977 321 395	Estació d'autobusos Gandesa	977 420 910
Generalitat de Catalunya Deleg. Territorial del Govern	977 441 234	RENFE Móra la Nova	977 400 349
Ambulàncies Gandesa	977 420 697	Avaries Telèfon	1002
Urgències	977 420 036	Avaries llum	977 440 032
Creu Roja Batea	977 420 965	Mossos d'Esquadra	088
CAP Gandesa Ambulatori	977 421 245	Bombers Urgències	977 420 080
Ambulatori Tortosa	977 500 333	Bombers Consultes	977 420 885
Hospital Verge de la Cinta	977 519 100	Farmàcia Pinell	977 426 076
Hospital de la Santa Creu	977 500 533	Hospital Móra d'Ebre	977 401 811 977 401 863
Quinta Aliança	977 501 344	CEIP Cèsar Martinell	977 426 216
Consell Comarcal de la Terra Alta	977 420 018	Serveis funeraris Mena	977 178 376
DARP Gandesa	977 420 146	Funerària comarcal Móra d'Ebre	977 403 112

FARMÀCIES DE GUARDIA

SETMANA	OCTUBRE	NOVEMBRE	DESEMBRE
PRIMERA	La Fatarella	Batea	Corbera d'Ebre
SEGONA	Pinell de Brai	Bot	Bot
TERCERA	Horta	Gandesa	Horta de Sant Joan
QUARTA	Gandesa	Pinell de Brai	La Fatarella
QUINTA	Batea	Corbera d'Ebre	Gandesa

CAPS DE SETMANA: Móra d'Ebre. Les farmàcies de guàrdia mantenen els torns setmanals. Gandesa està oberta tots els dissabtes de 10h fins a 20h.

Telèfons: Arnes 977 435 389 / Batea 977 430 263 / Bot 977 428 200 / Caseres 977 431 859 / Corbera 977 420 465 / La Fatarella 977 413 417 / Gandesa 977 420 069 / Horta 977 435 023 / El Pinell 977 426 076 / La Pobla 977 439 727 / Vilalba 977 438 105

TRENS

RENFE www.renfe.es | 902 240 202

	Móra la Nova	Tarragona	BCN	Tren
	6.43 *	7.48	9.07	RE
	8.18	9.24	10.37	RE
	12.18	13.24	14.37	
	14.05	15.10	16.37	RE
	17.42	18.56	20.10	RE
	19.12	20.25	21.37	RE
	20.52	22.13	23.22	R

* Els diumenges circula des de Reus
** No circula els diumenges

AUTOBUSOS

HISPANO IGUALADINA
Gandesa -> Tarragona

www.igualadina.net | 902 292 900

Parada	de dilluns a divendres en període lectiu	de dilluns a divendres en període NO lectiu
Gandesa	6.30-14.00	7.00-14.30
Móra la Nova	6.55-14.25	7.25-14.55
Reus	7.45-15.15	8.15-15.45
Tarragona	8.15-15.45	8.45-16.15

Tarragona -> Gandesa

Parada	de dilluns a divendres en període lectiu	de dilluns a divendres en període NO lectiu
Tarragona	11.00-16.45	9.00-16.30
Reus	11.20-17.15	9.35-17.05
Móra la Nova	11.55-17.50	10.10-17.40
Gandesa	12.25-18.20	10.40-18.10

Llocs de sortida: Barcelona: Estació d'autobusos de Sants, Tarragona: Estació d'autobusos, Reus: Estació d'autobusos, Alcanyís: Av. d'Aragó, 5, Gandesa: Estació d'autobusos.

HIFE

www.hife.es | 902 119 814 | Sortides des del Pinell de Brai

Sortida	Destí	Arribada	Dies
06.00	Gandesa	06.15	DI a Dv feiners
06.00	Móra la Nova	06.50	DI a Dv feiners
07.45	Tortosa	08.15	DI a Ds feiners
07.45	Barcelona	12.00	DI a Ds feiners
07.45	Gandesa	08.00	DI a Dv feiners
08.15	Tortosa	09.00	DI a Dv feiners
08.15	Barcelona	12.00	DI a Dv feiners
09.05	Gandesa	09.20	diari
09.05	Saragossa	11.00	diari
09.05	Pamplona	15.30	diari
09.05	Burgos	19.10	diari
09.05	Madrid	16.35	DI a Ds feiners
13.10	Tortosa	14.25	diari *
13.10	Castelló	17.35	diari *

* Parada al costat de la canterilla dels dos ulls

SOLUCIÓ AL QUI ÉS QUI

MAJORALS DE SANT ANTONI, any 1995

1. Imma Serres Guarí, de la Felissa
2. David Arnal Benaiges, de Bruno
3. M^a del Mar Martínez Aroca, de Sarraquet
4. Josep Arnal Benaiges, de Bruno
5. Simó Altadill Boquera, de l'Àngel de l'Àngel de Simó
6. Ernest de cal Jepo, de Benifallet
7. Teresa Melich Garcia, de Xim
8. Àngels Pallarès, de l'Aldea
9. Gemma Brell Algueró, de la Mª Victòria
10. Vanesa Amposta Benaiges, del Guarda
11. Joan Martínez Aroca, de Llobat
12. Omar Faneca Arnal, de Batallon
13. Lluís Melich Garcia, de Xim
14. Joan Prieto Serrà, de Cigala
15. Teresa Melich Borràs, de Marcel·lí

ELECTRICITAT I FONTANERIA **A&B** C.B.

INSTAL·LACIONS D'ELECTRICITAT I FONTANERIA
C/ Pilonet, 13 Tel. 977 42 63 38

Peluqueria Unisex **CRIS**

C/ Lleida, 26 Tel. 977 42 60 05 - 977 42 60 34
EL PINELL DE BRAI

Reparació i venda d'ordinadors. Servei d'accés a internet.

HelpSystems

Ferran Montagut

Telèfon: 977 457 408

Mòbil: 649 304 857

E-mail: ferran@helpsystems.info

www.helpsystems.info

Xarxes informàtiques. Servei a domicili.

QUEVIURES PINELL CB

C/ Tortosa, 4
Tel. 663 978 038

F A R M À C I A

**Laureano
Blanch
Ecurriola**

C/ Lleida, 3 Tel. 977 42 60 76

OBRES FAB

CONSTRUCCIONS EN GENERAL

C/ Santa Magdalena, 18
Tel. 977 42 60 73 620 88 97 14
43594 EL PINELL DE BRAI

Aleu Instal·lacions

Electricitat · Fontaneria · Calefacció
Aire Condicionat

Carlos Aleu Montagut

C. Benifallet, 4 · 43594 El Pinell de Brai · Tarragona
Tels. 620 263 962 · 977 426 243 · aleuinstala@terra.com

**Venda d'ordinadors, Impressores,
Servidors...**

Reparació i manteniment...

**Instal·lacions de ADSL, Xarxes,
Tallafocs, S.O...**

**Formació Excel, Photoshop, Access,
Word...**

Programació a mida, Pàgines web...

Fungibles, Tònens, tinta...

Disseny Gràfic, Maquetació, Tríptics...

www.ebresoft.com info@ebresoft.com

Tel/Fax. 977 42 60 25 620 86 46 86

Forn de Castell
C/ Forn, 2
Tel. 977 42 61 11
El Pinell de Brai

Peixateria Sònia
Peix fresc i marisc
c/ Sant Domènec, 3
Tel. 977 42 61 86
El Pinell de Brai

SEBINA
QUEVIURES 2001 s.l.
C/ Costa, 7. Tel. 977 42 62 89
EL PINELL DE BRAI

LA PUÇA
Carrer del Pou de la Neu

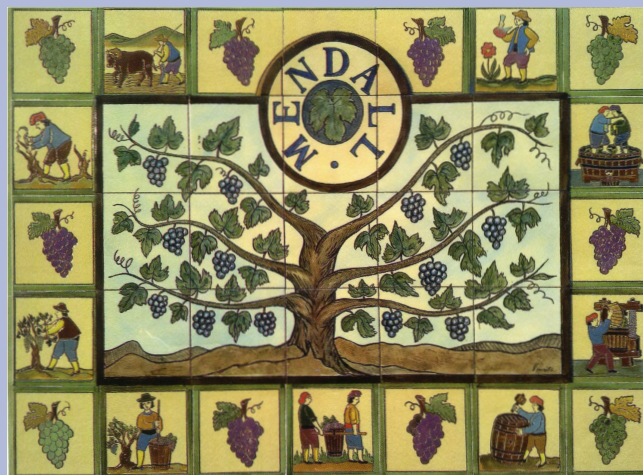
CERÀMICA
Humanés
C/ Gaudí, 7 — 646 619 283

FUSTERIA MECÀNICA I MOBLES
JOSEP VALLESPÍ MONTAGUT
c/ Pilonet, 19 — tel. 977 42 60 98
EL PINELL DE BRAI

carícies d'oli
Cosmètica natural artesana
www.carícies.com
info@carícies.com

PINTURES I DECORACIONS
SERRES
C. del Cos, 5
Tels. 977 42 63 11 - 618 44 02 29
EL PINELL DE BRAI

CELLER LAUREANO-SERRES
www.serres.net | laureano@serres.net

FORN DE PA I PASTISSERIA
MONTAÑA
Plaça del Mercat, 2
Tel. 977 - 42 62 17
EL PINELL DE BRAI

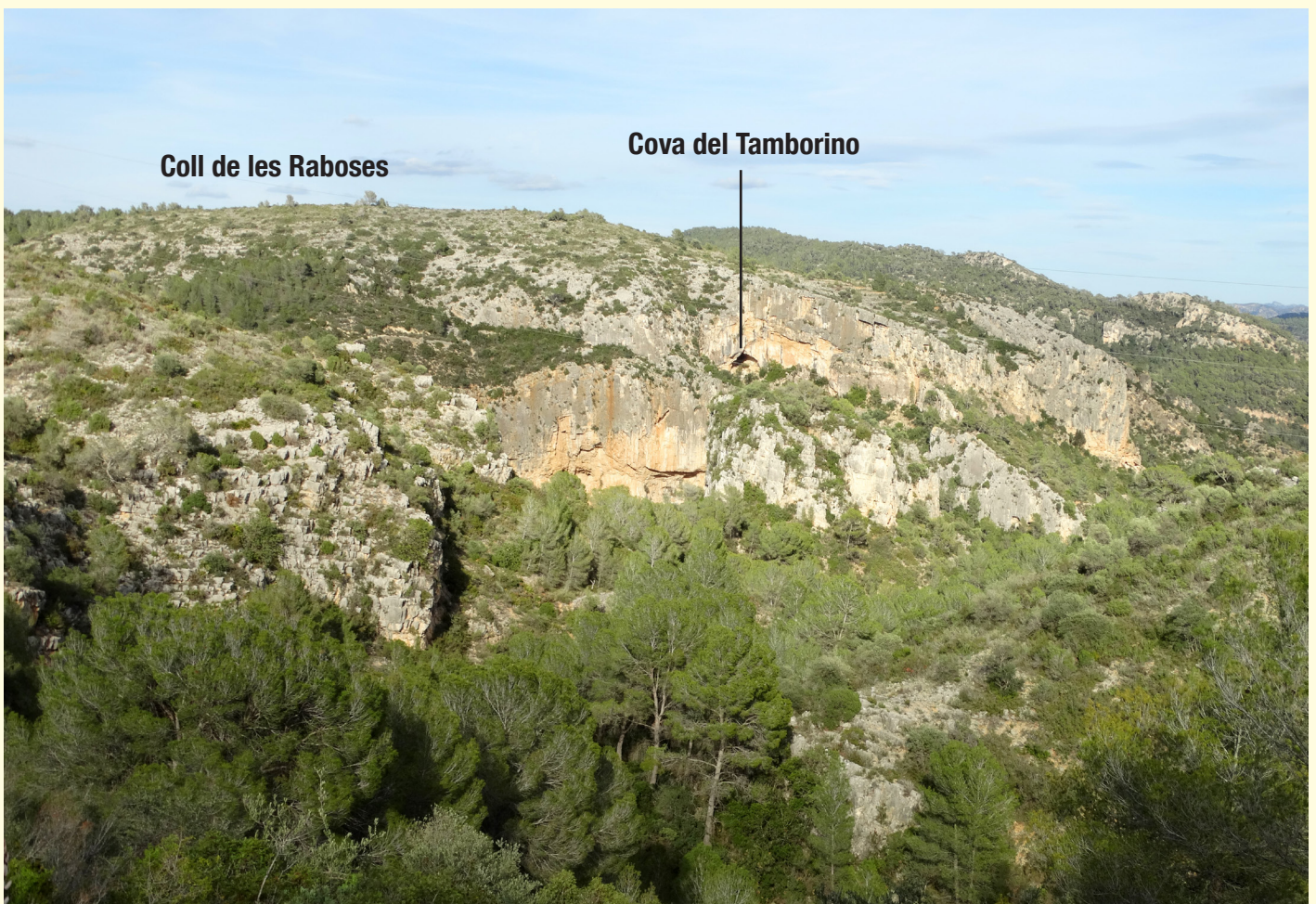

ca l'àngel
allotjament rural
C/ Pou de la neu, 16 - 43594 El Pinell de Brai - Tarragona

Nom Comú: Desferracavalls
Nom Científic: Hippocrepis camosa

Planta que creix als terrenys calcaris, de tiges herbàcies amb les fulles aparellades. Les flors grogues es distribueixen, sobre un llarg peduncle, en grups circulars d'unes set floracions. El fruit és un llegum en forma de ferradura, que li dóna el nom. Fotografia realitzada a les vores del camí de la Rebollera, a l'abril d'enguany.

INDRETS DEL PINELL

El barranc del Pinell entre les Moles i el coll de les Raboses, amb la cova del Tamborino a l'esquerra del segon cingle.

SABEU ON ESTÀ?

Sabeu on està part de la façana d'aquesta casa?

Solució al sabeu on està anterior:

La terrassa de l'anterior Fatumer envolta tota la casa de la Mariana Turch, situada al carrer de la Carretera. Fou construïda pel seu home Joan de Cecilio. Abans anomenada la Torre, de Cisco del Baster.

QUI ÉS QUI?

Els majorals de Sant Antoni l'any 1995.